

О. КОЗАЧУК (Чернівці)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ УРЯДУ КАНАДСЬКОЇ КОНФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО КОРИННОГО НАСЕЛЕННЯ ПІСЛЯ 1867 Р.

Із появою федерального уряду в Оттаві весь контроль над справами корінного населення Канади перейшов під його юрисдикцію. Це впливало із Статті 91(24) „Конституційного Акту” 1867 р., яка давала весь спектр повноважень у „всіх справах індіанців та земель, зарезервованими для індіанців” [2]. Однією із перших постанов канадського уряду по відношенні до аборигенів було впровадження у 1868 р. попередника Департаменту у справах корінного населення – Департаменту державного секретаріату Канади з управління землями, закріпленими за корінним населенням (Department of the Secretary of State for Canada and for the Management of the Indian and Ordinance Lands).

Незважаючи на те, що більшість представників корінного населення скептично відносились до нового уряду, на нашу думку, в них просто не залишалося вибору, як співпрацювати із ним. На час появи Канадської Конфедерації, з кожним роком стало зменшувалася кількість поголов'я бізонів. Водночас кількість аборигенів також із кожним роком зменшувалася, в основному з-за хвороб, що поставило сам факт існування деяких племен під знак питання. Ці племена ризикували втратити свою історію, свою культуру, свій спосіб життя перед обличчям європейських переселенців, які невпинно продовжували рухатися на захід і північ. Тому часто-густо корінні племена Канадської Конфедерації змушені були погоджуватись віддавати федеральному уряду свої історичні землі з великою площею в обмін на можливість вижити на меншій території, оскільки при такому обміні уряд постачав індіанців грошима та необхідними припасами. Як бачимо, обмін був далеко не рівноцінний, але повторимося, що фактично у корінного населення не було альтернативи: або зникнути, або прийняти допомогу уряду і переселитися в резервацію. Тому дана проблема потребує всебічного наукового аналізу.

Проблема суперечливості політики уряду Канадської Федерації знаходить своє відображення в дослідженнях канадських науковців. Це, насамперед, фундаментальна робота одного з найавторитетніших юристів Країни кленового

листка Пітера Хогга „Конституційне право Канади” [3], в якій чільне місце посідають питання, пов’язані із правовим статусом корінних народів.

Важливим джерелом для дослідження вказаної проблематики є тексти найбільших угод федерального уряду Канади із корінним населенням. В нашій статті розглядаються угоди від першої по сьому, які на нашу думку справили найбільший вплив на розвиток відносин між урядом та аборигенами Канадської Конфедерації [6; 7; 8; 9; 10; 11; 12].

Розв’язання проблеми становища індіанських дітей у школах-інтернатах наприкінці XIX ст. започатковано в дослідженнях канадських істориків М. Скаута та Дж. Кіплінга „Корінне населення та спадок шкіл-інтернатів” [13], в якому детально розкривається страждання дітей індіанців у цих закладах.

Таким чином дослідження проблеми політики канадського уряду щодо корінного населення після 1867 р. є важливою науковою проблемою, аналіз деяких аспектів якої є метою цієї статті.

В зв’язку із цим, ми можемо виділити наступні завдання, які впливають із мети нашого дослідження:

- проаналізувати наслідки підписання семи перших угод корінного населення із урядом Канади та їх вплив на подальше майбутнє аборигенів Країни кленового листка;

- дослідити методи, за допомогою яких урядові чиновники переконували індіанців підписувати угоди;

- з’ясувати, яким чином вплинуло на дітей індіанців їхнє перебування у школах-інтернатах, заснованих урядом;

- виявити, чи мала місце політика асиміляції корінного населення в діяльності уряду Канадської Конфедерації після 1867 р.

За часів появи канадського уряду у 1867 р., найбільш значимі та важливі угоди із корінним населенням в канадській історіографії та політичній науці просто нумеруються. Для нашого дослідження є принципово актуально дослідити процес укладання цих договорів та їх вплив на формування політики канадського уряду по відношенні до аборигенів Країни кленового листка.

Перші п’ять письмових угод, які також відомі як „Угоди часів Конфедерації”, формували політику федерального уряду по відчуженню земель сучасних північно-західного Онтаріо, південних Манітоби, Саскачевану і Альберти від корінного населення що там проживало у вигляді колективних договорів, передачу цих земель під потреби сільського господарства або промисловості [6; 7; 8; 9; 10]. Цікавим є той факт, що в цих угодах зустрічається формулювання, що корінні народи позбавляються свого права на вищезазначені землі довічно.

Типово, що в обмін на землю уряд не просто постачав аборигенам готівку та засоби для виживання. Політикою уряду було забезпечити корінне населення засобами виживання європейського типу, з використанням яких останні могли б вести господарство європейського типу, а не займатися традиційними полюваннями, рибальством та збиральництвом, що тогочасний уряд вважав анахронізмом і намагався всіляко викоринити.

Підписуючи угоди з федеральним урядом, корінне населення отримувало від нього:

- резервації, на яких могли проживати тільки представники визначеного племені чи племен. Як правило, площа резервації розраховувалася таким чином, що на одну родину аборигенів припадало приблизно шістьсот квадратних метрів землі, хоча згідно з „Угодою III” та „Угодою IV” ця цифра збільшувалася до двох з половиною кілометрів на родину [8; 9];

- грошову винагороду готівкою, причому сума цієї винагороди різнилася від угоди до угоди. Характерно, що з плином часу мала місце тенденція до збільшення грошової компенсації, оскільки вимоги індіанців зростали;

- знижки на теплі ковдри, знаряддя для полювання чи рибальства;

- допомогу у веденні фермерського типу господарства;

- відкриття шкіл на території резервацій (як ми побачимо потім, це зіграє не на користь корінного населення Канадської Конфедерації);

- регулярний перепис аборигенів, включаючи найменші племена;

- право полювати і рибалити на своїх колишніх землях, якщо вони не були зайняті під поселення, вирубку дерева чи видобуток корисних копалин.

Аналізуючи угоди, ми приходимо до висновку, що в свою чергу вожді корінних народів, підписуючи угоди, зобов’язувалися підтримувати мир, спокій та порядок на резерваціях. Також помітним є зобов’язання тримати резервації територіями вільними від вживання алкогольних напоїв.

Незважаючи на той факт, що, як ми це зазначали вище, індіанські племена, підписуючи угоди відмовлялися від своїх претензій на них назавжди, не все було так райдужно для федерального уряду. „Угода I” і „Угода II” були доповнені у 1875 р., оскільки плем’я чіппеван, які їх підписали з однієї сторони і віддали свої землі, були вкрай розчаровані політикою уряду по відношенні до них. За чотири роки, що пройшли від підписання угод, останній навіть і не збирався виконувати дані ним усні обіцянки (як ми вже зазначали вище, така політика канадського уряду по відношенні до корінних народів Конфедерації була характерною і дивуватися тут немає чому), які не були включені до тексту вище згадуваних угод. Представники племені чіппеван розгорнули активну пропагандистську діяльність в регіоні, агітуючи сусідні племена аборигенів, які ще не підписали угоди з федеральним урядом не робити цього, стверджуючи, що уряд не виконує свої обіцянки.

Після таких акцій протесту федеральний уряд пішов на кроки, які будуть характерні для нього і в майбутньому. „Угода I” і „Угода II” були доповнені у 1875 р. на користь племені чіппеван [5]. Уряд фактично купив вождів племені, давши їм більше грошей, теплого одягу та сільськогосподарського реманенту, ніж це було зазначено в первинних варіантах угод 1871 р. В свою чергу, плем’я чіппеван відмежовувалось від існування будь-яких усних зобов’язань федерального уряду перед ними.

Слід сказати, що в подібний спосіб укладалися угоди з більшістю племен у 60-70-і рр. XIX ст. Це й не дивно, виходячи із розуміння того, що в аборигенів Канадської Конфедерації фактично не було вибору (про це було сказано вище). Звичайно, історії відомі і дрібніші угоди між урядом та племенами, але дослідження всіх їх не є метою нашої роботи. Якщо

спробувати окреслити тенденцію, яка описує характер укладання угод, то її можна виразити двома словами: купівля землі. Саме це, на нашу думку, відбувалося із корінними народами в той час. Але не слід їх засуджувати, стверджуючи, що вони самі винні в тому, що обміняли свою батьківщину на матеріальні блага. Ми вважаємо, що корінні народи Канади були поставлені на грань виживання, і тому з альтернативи зникнути чи хоч якось, але існувати, вони обрали останнє.

У 1876 р. трапилися дві події, які надзвичайно важливі для нашого дослідження. Саме цього року федеральний уряд видав „Закон про індіанців”, нормативно-правовий акт, який ніс у собі концептуальні основи політики уряду по відношенні до корінного населення Канадської Конфедерації. Також саме цього року була укладена „Угода VI”, як на нашу думку є найбільш важливою угодою XIX ст. для долі аборигенів Країни кленового листка.

Отже, остаточно консолідація канадського законодавства у справах корінного населення мала місце у 1876 р., коли федеральний уряд видав „Закон про індіанців” [4]. На нашу думку, цей нормативно-правовий акт якнайбільше відображав політику канадського уряду по відношенні до аборигенів у ті часи. Саме цей закон встановлював:

- визначення поняття „індіанець” (хоча, як ми бачили, воно зустрічалося і раніше в канадському законодавстві);
- визнання, захист, управління та продаж індіанських резервацій;
- виплати з федерального бюджету на підтримку корінного населення, зокрема фінансову підтримку шкіл, які відвідували діти аборигенів;
- порядок обрання ради та вождя племені;
- привілеї, якими користувалось корінне населення, зокрема звільнення від усіх видів оподаткування та боргових зобов'язань;
- порядок набуття аборигенами виборчих прав [4].

Виконання закону покладалось на спеціальних агентів та суперінтенданта у справах корінного населення.

На наш погляд, особливу увагу слід приділити останньому із перерахованих нами пунктів – порядку набуття аборигенами виборчих прав. Юридично це також означало вихід із статусу «індіанець» і, відповідно, неможливість користуватися всіма пільгами, які дає цей статус.

Набуття аборигенами виборчих прав було дозволено виключно повнолітнім особам чоловічої статі, проте, якщо вони надавались, то позбавлення статусу „індіанець” поширювалося також і на його дружину та неповнолітніх дітей. Практично уряд надавав дві можливості для набуття виборчого права. По-перше, це спосіб, відомий як демонстрація навичок і вмінь культивувати землю та вести господарство по-європейськи протягом трирічного випробувального терміну. По-друге, і цей спосіб був легшим, треба було здобути освіту державного чиновника, юриста, вчителя чи лікаря.

„Закон про індіанців” 1876 р. планувався канадським урядом як універсальних кодекс з управління справами корінного населення. Важливими його складовими були норми, які регулювали спосіб продажу індіанцями своїх земель та способів, якими вони фактично переставали бути індіанцями, а асимілювались у строкате населення Країни кленового листка. Тому, ми вважаємо, справедливо підкреслити, що саме асиміляція корінного населення була первинною і основною метою цього нормативно-правового акту. Так само асиміляція аборигенів була первинною метою канадського уряду та смислом його політики по відношенні до індіанців аж до 1950 р. Ми вже зазначали, наприклад, яким чином індіанець міг позбутися свого статусу та отримати нарівні з усіма громадянами Конфедерації виборчі права. Проте не існувало жодної (жодної!) норми, яка б дозволяла такій особі повернути собі статус корінного жителя. Тут також слід відмітити той факт, що „Закон про індіанців” 1876 р. спочатку мав своїм об'єктом корінне населення Онтаріо, Квебеку та інших східних провінцій. Проте насправді його дія із часом поширилась на територію всієї Канадської Конфедерації, включаючи Британську Колумбію, Провінції прерій та Північ.

Звичайно, дане положення справ не влаштовувало більшість представників корінного населення. „Закон про індіанців” та подальші доповнення до нього зустріли супротив аборигенів Канади. Тут слід підкреслити, що доповнення до закону, були навіть більш жорсткими та неоднозначними, ніж сам закон. Канадський історик Джон Тобіас у своїх працях детально досліджує процес „закручування гайок” щодо корінного населення аж до 1940-их рр.

Наприклад, 1884 р., у рік, коли племена корінного населення Канадської Конфедерації мали масово обирати нових вождів, „Закон про індіанців” було доповнено нормою, яка дозволяла федеральному уряду оголосити традиційну церемонію обрання вождів аморальною, некомпетентною та такою, що суперечить здоровому глузду. Тоді, коли звичаї та обряди аборигенів, на думку уряду суперечили цивілізованим рамкам розвитку суспільства та ставали на заваді процесу асиміляції, вони заборонялись. Так було із церемонією вручення дарів (потлач), яка була оголошена анахронізмом, у Британській Колумбії та обрядом Сонячного танцю у Провінціях прерій у тому самому 1884 р. Католицька церква засуджувала проведення цього обряду та називала його учасників грішниками [14]. До речі, церемонія потлач має для корінного населення північно-західної Канади не тільки церемоніальне, але й політичне значення. Для них церемонія обміну дарами є підтвердженням власного статусу та важливості. Відповідно позбавлення права проводити церемонію інтерпретувалося північно-західними племенами як наступ на власну гідність та суверенітет. Природно, що багато хто намагався протистояти забороні, яка проіснувала аж до ревізії „Закону про індіанців” у 1951 р.

Коли корінне населення Манітоби та Північно-Західних територій продовжувало вести полювання та рибальство у об'ємах, які влаштовували тільки їх, а не федеральний уряд, на аборигенів законодавчо було накладено такі самі обмеження щодо полювання і рибальства, як і щодо інших громадян Канадської Конфедерації, хоча для останніх це, очевидно, не було способом життя (1890 р.). Коли діти індіанців, які проживали у резерваціях, погано відвідували заняття у школах, лейтенант-губернаторів відповідних провінцій наділили повноваженнями змусити цих дітей з'являтися у школах (1894 р.). Коли і ця міра не допомогла, до закону було внесено поправку, згідно якої батьки дітей, які погано відвідували школи, ставали об'єктами кримінального переслідування (1920 р.). У тому самому 1920 р. до закону було внесено поправку, яка, на нашу думку, була спрямована проти культурних прав корінного населення: для того, щоб з'явитися на людях у своєму традиційному одязі, індіанець повинен був отримати спеціальний дозвіл від влади. І нарешті, коли владі здалося, що аборигени не надто активно

позбуваються свого статусу та набувають виборчих прав, до „Закону про індіанців” у 1922 р. була внесена поправка, яка зобов'язувала корінне населення робити це, що, на наше переконання, було прямим порушенням їх громадянських прав [4].

Окремо слід дослідити школи-інтернати як інструмент проведення урядової політики щодо корінного населення. Це ганебне явище, яке бере свій початок від „Закону про індіанців”, заслуговує на всебічне вивчення та подальше розкриття цих без перебільшення темних сторінок в історії в історії корінного населення Канади.

На поч. 70-их рр. XIX ст. школи-інтернати широко відкривалися і фінансувалися урядом. Діти аборигенів, віком від п'яти до шістнадцяти років були зобов'язувані їх відвідувати. Фактично у кожній провінції Країни кленового листка було відкрито мережу таких шкіл, які стали інструментом держави по асиміляції найменших представників корінного населення. Діти забиралися від своїх батьків і були змушені жити на порівняно далекій відстані від місця постійного проживання. Як правило, це не викликало захвату ні в дітей, ні в їх батьків, тому ми можемо стверджувати, що діти утримувалися в таких закладах проти власної волі та волі їх батьків. Управління школами-інтернатами взяла на себе уряд разом із різноманітними християнськими релігійними організаціями. Їх первинною метою було навчити маленьких аборигенів основам ведення фермерського господарства за європейським зразком а також змусити їх бути корисними членами суспільства (звичайно, того суспільства, яке хотів побудувати уряд).

На жаль, існує маса свідчень того, що школи-інтернати не тільки принижували самооцінку маленьких аборигенів, вони знищували їх культуру, мову, традиції. На наше переконання цей процес цілком справедливо можна назвати декультуризацією корінного населення Канади. Крім вищезазнаного, на учнів цих закладів чекали й такі лиха, як туберкульоз, оскільки умови проживання і навчання сприяли розвитку і поширенню цієї хвороби, фізичне та сексуальне насилля [13]. Багато хто з дітей не витримував і вже ніколи не повертався додому.

А ті, хто все таки витримав знущання в прямому і переносному розумінні, замість того, щоби стати „корисним членом суспільства”, як того хотів уряд, виходили із школи-інтернату із відчуттям того, що держава все життя буде про них дбати і їм в принципі і не потрібно працювати. Багато хто повернувся до резервацій з відчуттям втрати ідентичності, місця в цьому житті, що одразу вело до алкоголізму та наркоманії. В деякого проявлялися суїцид альні нахили, дехто ставав на злочинних шлях.

На нашу думку, школи-інтернати – це одна з найганебніших сторінок у політиці канадського уряду щодо корінного населення. Ця тема заслуговує на подальше дослідження в наукових статтях і дисертаціях.

Повертаючись до аналізу „Угоди VI”, підписаної між федеральним урядом та племенем крі, яке населяло сучасні прерії Альберти та Саскачевану, на перший погляд здається, що вона багато в чому повторює зміст попередніх п'яти великих угод [11]. Так само, як і всі попередні племена, крі погоджувались віддати всі свої історичні землі, переїхавши при цьому на територію невеличкої резервації, в обмін на готівку, свійських тварин та сільськогосподарський реманент. Також аборигени брали на себе зобов'язання підтримувати порядок на території резервації та не вживати там алкоголю.

Проте на відміну від попередніх п'яти угод, цього разу уряду набагато важче було дійти згоди з елітою племені крі. Такого шаленого опору підписання угоди федеральний уряд ще не знав. Це був перший випадок, коли матеріальні блага, запропоновані ним фактично не діяли. І цьому був ряд причин.

Кількість європейських переселенців у регіон прерій в ті часи збільшувалася не по дням, а по годинам. Вони де-факто з мовчазної згоди уряду виживали корінне населення із зайнятих ними земель, не питаючи в останніх дозволу на заснування поселень, ферм, вирубку лісів, прокладку доріг, полювання в лісах. Внаслідок такої активної діяльності в регіоні майже зникла популяція бізонів, що було критично важливим для кочового способу життя місцевого населення. Так само суттєво зменшилася кількість дичини в лісах, її не так легко вже було вполювати, як колись. Все більше і більше аборигенів зіштовхувалися з проблемою голоду. В регіоні лютували занесені європейськими мігрантами хвороби, зокрема віспа.

Тому лідери племені крі вважали, що уряд свідомо проводить таку політику, щоби змусити їх підписати угоду. Шість довгих років знадобилося федеральним чиновникам, щоби остаточно добитися всіх земель племені крі [1]. Для нас „Угода VI” є суттєвою ще тому, що вона встановила важливий прецедент у відносинах „федеральний уряд – корінне населення”. В тексті угоди є норма, яка урядових агентів у справах корінного населення тримати вдома медичну аптечку з широким набором ліків для безкоштовного користування ними всім індіанцям, які цього потребують. До сих пір деякі юристи з числа корінного населення стверджують, що цією медичною допомогою мають право безкоштовно користуватися всі статусні індіанці, чії предки підписали угоди. Більш того, вони стверджують, що юридичним наслідком „Угоди VI” є безкоштовні медичні послуги для корінного населення Канади від тих часів і назавжди, так само як земля перейшла в руки уряду. Це питання є дискусійним і до сих пір щодо нього в Країні кленового листка точаться суперечки та мають місце судові позови, як індивідуальні, так і колективні.

Цікаво, що зрозумівши, наскільки їм може обійтись така недалекоглядність, федеральний уряд, підписуючи „Угоду VII” з племенами блекфут та стоуні, які проживали на території сучасної південної Альберти, вже виключив із тексту договору положення про медичну допомогу, запропонувавши вождям племен більше грошей, на що вони погодились [12].

Отже, ми можемо зробити висновок, що уряд Конфедерації купував права на землю, яка його цікавила в плані подальшого її заселення переселенцями. Ми бачимо, що в першу чергу федеральним урядом були викуплені родючі землі прерій сучасних Манітоби, Саскачевану та Альберти, оскільки на цих землях планувалося створити житницю Канади, що пізніше і було створено. Землі ж, мало придатні для ведення європейського типу фермерського господарства, на яких не було відкрито корисних копалин не складали інтересу для уряду. Тому корінне населення, яке проживало на цих землях залишилося сам на сам з вищезазначеними проблемами виживання, які були характерні для всіх аборигенів Канадської Конфедерації.

Таким чином, дослідження політики асиміляції федеральним урядом Канади корінного населення у перші десятиліття своєї незалежності є важливим моментом для розуміння сучасного стану аборигенів Країни кленового листка. Аналіз зв'язків між проблемами індіанців кінця XIX ст. та сучасними проблемами останніх може бути темою подальших розробок в

майбутньому.

1. Adhesions to Treaty Number Six [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0362>.
2. Constitution Act, 1867 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://laws.justice.gc.ca/en/const/c1867_e.html.
3. Hogg, Peter W. Constitutional Law of Canada 2007. – Toronto, Carswell Legal Pubns; Student edition. - 1436 p.
4. Indian Act – 1876 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.shannonthunderbird.com/indian_act.htm.
5. Memorandum, 27th April, 1875 [Електронний ресурс] - <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0128>.
6. Treaty Number One, 1871 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0315>.
7. Treaty Number Two, 1871 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0318>.
8. Treaty Number Three, 1873 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0322>.
9. Treaty Number Four, 1874 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0332>.
10. Treaty Number Five, 1875 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0344>.
11. Treaty Number Six [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0353>.
12. Treaty Number Seven [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/30387/0370>.
13. Stout, M., Kipling, G. Aboriginal People, Resilience and the Residential School Legacy. - Ottawa, Aboriginal Healing Foundation, 2003. – 77 p.
14. The Indian Potlatch, 1899 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.canadiana.org/ECO/PageView/15538/0003>.

SUMMARY

Kozachuk O. SOME ASPECTS OF THE CANADIAN CONFEDERATION'S GOVERNMENTAL ABORIGINAL POLITICS AFTER 1867

In the author's article federal Canadian Confederation government's policy is analyzed in relation to a Native population after 1867. An author probes the consequences of signing of seven first treaties between the Aboriginal people and Canadian government and their influence on the subsequent future of Canada. We study also, by what governmental officials succeeded to convince Aboriginal population to sign the treaties. The author of the article finds out, how on the Native children influenced their presence at the boarding-schools and whether there was a policy of federal government directed on eventual assimilation of native population of Canada.